

13. Послание Президенту Украины Виктору Ющенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.kremlin.ru/news/5158>. – 10/10/2012.
14. Лист Президента України Віктора Ющенка Президенту Російської Федерації Дмитру Медведеву. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/14676.html>. – 10/10/2012.
15. Російські кораблі, які воювали проти Грузії, повертаються до Севастополя за новими правилами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1192230.html>. – 10/10/2012.
16. Війна в Грузії зіпсує стосунки України з Росією? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.for-ua.com/ukraine/2008/08/12/144101.html>. – 10/10/2012.
17. Спільна заява Президентів України та Російської Федерації з придністровського врегулювання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=643_362. – 10/10/2012.
18. Украинско-российские отношения стали более прагматичными – эксперты. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rian.com.ua/politics/20110215/78653810.html>. – 10/10/2012.

УДК 343.7

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

С. В. Олефіренко, Н. О. Тімошенко

Резюме. У даному дослідженні вивчені основні особливості об'єктивних ознак злочину, передбаченого статтею 209 Кримінального кодексу України. Встановлено основні ознаки процедури легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Ключові слова: легалізація, фінансова операція, майно, угода (правочин), предикатний злочин.

На сучасному етапі розвитку для України, як для країни зі швидким розвитком відносин в сфері господарської діяльності, є актуальною проблема забезпечення правового регулювання протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Великі промислові потужності та економічний потенціал сприяють зростанню кількості кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності, до яких і відноситься зазначений в ст. 209 Кримінального кодексу України делікт [1].

Проблеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, містять наукові праці таких вчених як Білоус В.Т., Попович В.М., Волобуєв А.Ф., Дудоров О.О., Салтевський М.В., Качка Т., Лисенко В.В., Андрушко П.П., Короткевич М.Є., Молчанова Т.В., Усатий Г.О., Некрасов В.А., Бажанов М., Беніцький А., Бондарева М., Волобуєв А., Зінченко І., Куровська Л., Мезенцева І., Синянський С., Соловійов А., Сташис В., Тацій В., Устінова Д., Файер Д., Халілев Р., Чаричанський О., Чернявський С., Якімов О.

В ч. 1 ст. 3 Господарського кодексу України, з урахуванням положень зазначеного закону, закріплюється уніфіковане поняття господарської діяльності: «Під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, які мають цінову визначеність» [2].

Під час легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (далі – легалізація), досягаються дві мети: злочинці отримують стабільно високий прибуток і втягують комерсантів у тіншову економіку [3, с. 141–142]. Тим більше, що легалізація є одним з каналів надходження грошових та інших матеріальних коштів, необхідних для функціонування організованих злочинних об'єднань [4, с. 104]. Як слушно вказує Т.Устінова, легалізація грошових коштів або іншого майна, придбаних злочинним шляхом, є засобом маскування, приховування вчинених раніше злочинів [5, с. 8–9].

Чинним КК України легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, визначається як «вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів» [6, с. 565].

Використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення предикатного злочину, означає їх внесок, вкладення (інвестування) у фонди підприємств, установ чи організацій (їх філії), або їх кредитування. Крім того, можуть проводитися дії, пов'язані з передачею (вкладенням) цих коштів у легальну підприємницьку діяльність у вигляді фінансування виробництва, купівлі обладнання для виробництва та інших потреб, виплати дивідендів, заробітної плати працівникам, придбання за ці кошти об'єктів приватизації тощо.

При кваліфікації діянь за статтею 209 КК України обов'язково потрібно враховувати те, що всі дії, зазначені вище, є за своєю формою та змістом правомірними і визнаються злочинними в разі, якщо:

а) предметом цих діянь є предмет злочину статті 209 КК України;

б) ці діяння переслідують відповідну мету – надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню доходами, одержаними внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передує легалізації (відмиванню) доходів, або дії, спрямовані на приховування джерел походження таких доходів (ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»).

Однак у тексті статті 209 КК України відсутня вказівка на наявність такої мети, що може призвести до правової неточності та неузгодженості, яких ретельно потрібно уникати в кримінальному праві. Зокрема, відсутність такої мети у особи може призвести до кваліфікації її дій як за статтею 198 КК України, так і за статтею 209 КК України, незважаючи навіть на чітке розмежування цих злочинів, яке передбачено в тексті ст. 198 КК України [7, с. 89].

Вказівка закону на винятково злочинний характер походження майна – предмета розглядуваного злочину – не означає, що застосування ст. 209 вимагає попереднього винесення обвинувального вироку за предикатний злочин. Достатньо усвідомлення винним того, що він вчинює дії з майном, здобутим злочинним шляхом. Конкретний злочинний спосіб, за допомогою якого здобуто таке майно, на кваліфікацію злочину за ст. 209 не впливає. Це можуть бути той чи інший злочин проти власності, контрабанда, шахрайство з фінансовими ресурсами, ухилення від сплати податків, вбивство з корисливих мотивів, незаконне полювання, незаконне використання товарного знака, ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів тощо. При цьому використання коштів, здобутих від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів, необхідно кваліфікувати за ст. 306.

Майно потрібно вважати здобутим злочинним шляхом, якщо воно прямо або опосередковано отримано в результаті вчинення кримінально караного діяння. У зв'язку з цим до предмета коментованого злочину належить і те майно, яке отримане в обмін на здобуте злочинним шляхом або внаслідок його іншої реалізації (наприклад, товари, придбані на викрадені гроші).

Об'єктивна сторона злочину може виражатись в одній з трьох форм: 1) вчинення фінансових операцій та інших угод з грошовими коштами та іншим майном, здобутими завідомо злочинним шляхом; 2) використання зазначених коштів та іншого майна для здійснення підприємницької або іншої господарської діяльності; 3) створення організованих груп в Україні чи за її межами для легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих завідомо злочинним шляхом.

До фінансових операцій належать передусім банківські операції, операції небанківських фінансових установ, операції, які реалізуються під час здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів. Поняття «інша угода» охоплює відмінні від фінансових операцій дії фізичних і юридичних осіб, спрямовані на встановлення, зміну та припинення цивільних прав та обов'язків. Угоди можуть бути як односторонніми (наприклад, заповіт, довіреність), так і дво- або багатосторонніми. Це різноманітні договори – купівлі-продажу, позики, доручення, комісії, страхування, схову, перевезення, про сумісну діяльність тощо. Момент, з якого угода вважається вчиненою (укладеною), визначається цивільним законодавством залежно від того, до якого виду належить угода (є вона реальною чи консенсуальною), та інших моментів (наприклад, дотримання обов'язкової нотаріальної форми). За ст. 209 слід кваліфікувати, наприклад, такі дії, здійснювані з метою легалізації злочинних доходів: відкриття банківських рахунків, внесення коштів на такі рахунки або на рахунки інших підприємств, придбання рухомого і нерухомого майна, у т.ч. для наступного оплатного чи безоплатного відчуження цього майна; надання кредитів і позик; купівля акцій, векселів, облігацій та інших цінних паперів; інвестування та отримання доходів від інвестицій; укладання фіктивних договорів про надання кредитів або різноманітних послуг (наприклад, аудиторських, юридичних, маркетингових); операції, пов'язані із ввезенням, переказуванням і пересиланням на території України, в Україну та за її межі відповідного майна. Легалізацією слід визнавати також переміщення «брудних» коштів в офшорні зони, в яких відсутні: 1) юридичні норми, що зобов'язують фінансові установи зберігати інформацію про своїх клієнтів та здійснювані ними операції; 2) законодавчі положення, які дають можливість владі отримати доступ до банківської інформації; 3) норми, відповідно до яких влада однієї країни може передавати іншій країні інформацію про особу та її фінансові операції. До використання у підприємстві коштів і майна, здобутих завідомо злочинним шляхом, потрібно відносити внесення коштів як внеску у статутний фонд підприємства, створення фіктивних господарюючих суб'єктів або придбання підприємств-банкрутів, коли зазначені кошти та майно видаються за їх легальний прибуток, фінансування виробництва товарів, виплату дивідендів, заробітної плати найманим працівникам тощо.

Поняття організованої групи міститься в ст. 28 КК України. Ознаки розглядуваного злочину містить створення в Україні або за її межами організованої групи саме для легалізації майна, здобутого завідомо злочинним шляхом. Під «легалізацією» слід розуміти дії, спрямовані на маскування джерела, природи походження та належності коштів і майна, одержаних в результаті вчинення злочинів, та на переведення їх з «кримінального» обігу у легальний сектор економіки.

Злочин вважається закінченим з моменту вчинення однієї з трьох альтернативних дій, зазначених у диспозиції ч. 1 ст. 209. При цьому достатньо здійснити одну операцію або угоду з відповідним майном.

За ст. 209 має відповідати та особа, яка не брала участі як виконавець або співучасник у первинному (предикатному) злочині, внаслідок вчинення якого здобуто майно – предмет наступної легалізації.

Особа, яка вчинила предикатний злочин і наступні дії, що охоплюються поняттям легалізації, повинна нести відповідальність лише за вчинення первинного злочинного діяння, передбаченого відповідною статтею Особливої частини КК, без додаткового інкримінування їй ст. 209.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Особа, яка фактично використовує майно, здобуте злочинним шляхом, у формах, вказаних у ст. 209, однак сумлінно помиляється щодо його походження, не несе відповідальність за цей злочин. Для кваліфікації дій за ст. 209 не вимагається точна обізнаність про характер та конкретні обставини вчинення предикатного злочину. Достатньо, щоб особа припускала, що майно здобуто злочинним шляхом. Не утворюють складу злочину, передбаченого ст. 209, дії щодо використання майна, здобутого злочинним шляхом, для продовження вчинення кримінальне караних діянь (наприклад, для продовження зайняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації), адже вони не спрямовані на надання легального вигляду такому майну.

Кваліфікуючими ознаками злочину, передбаченого ч. 2 ст. 209 є вчинення його: 1) повторно; 2) за попередньою змовою групою осіб.

Вирішення проблеми боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, ускладнюється тим, що у відмиванні грошей, отриманих незаконним шляхом, беруть участь не лише наркодільці й невідомі банки у «бананових республіках», а й всевітньо відомі банки розвинених країн, які стають інструментами легалізації «брудних коштів» для кримінальних кіл [8, 9].

Фахівець кафедри Національної юридичної академії України ім. Ярослава мудрого О. Чаричанський визначає поняття суспільно небезпечного діяння, що виражається у легалізації (відмиванні) доходів, як суспільно небезпечна дія з грошовими коштами або іншим майном, одержаними від вчинення певного злочину, що вчинюється у формах, передбачених законом, та полягає у наданні формально законного вигляду таким коштам та майну при їх використанні у сфері господарської діяльності [9, с. 6].

Науковець А. Беніцький надає таке визначення легалізації – вчинення угоди з майном, здобутим завідомо злочинним шляхом, або використання такого майна для здійснення господарської діяльності [10, с. 12].

Зокрема, І. Мезенцева вважає, що легалізація грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, за ознаками об'єкта й об'єктивної сторони складу взаємозалежна зі злочинами, передбаченими статтями 396, 198, 306 КК України. Названі норми, на думку вченої, необхідно розмежовувати за принципом превалювання спеціальної норми над загальною, з огляду на розходження у предметі цих злочинів і спрямованості наміру винних при їх здійсненні [11, с. 16].

Вчений С. Чернявський розглядає легалізацію як спосіб приховування злочинів у сфері банківського кредитування (саме злочинам у вказаній сфері присвячено дослідження вченого) та як відповідний етап використання злочинних результатів у цій сфері (мається на увазі сфера банківського кредитування) [12, с. 49]. Він наводить таку загальну злочинну схему відмивання грошових коштів: підприємство-організатор створює два фіктивних дочірніх підприємства. На рахунок дочірнього підприємства №1 переводяться гроші, отримані злочинним шляхом. Згодом ці гроші конвертуються та переводяться за кордон в одну з банківських установ, а дочірнє підприємство №1 самоліквідується (наприклад, оголошує себе банкрутом). Далі ці гроші «перекачуються» за кордон кілька разів крізь банківські або небанківські структури, щоб остаточно заплутати сліди. Потім їх одержує певне зарубіжне підприємство №3, довірений партнер або дочірнє підприємство підприємства-організатора начебто «під певний товар». Цей товар направляється дочірньому

підприємству №2, яке «перепродає» його підприємству-організатору, відтак – самоліквідується. Тепер підприємство-організатор реалізує товар на внутрішньому ринку, а «відмиті» гроші запускає в обіг [12, с. 50].

Синяньський визначає «легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом», як надання правомірного вигляду володінню, використанню або розпорядженню коштами чи іншим майном, придбаним свідомо незаконним шляхом [13, с. 7].

Такі вчені, як М.Бажанов, В.Тацій, В.Сташис, І.Зінченко розглядають легалізацію грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом, з точки зору кримінального права. На думку вчених, об'єктивна сторона злочину може виражатись у вчиненні фінансових операцій (операцій з руху капіталу, зарахування грошових коштів на рахунок підприємства, розосередження їх на внесках в різних банках, переведення в іншу валюту, придбання на злочинно здобуті гроші цінних паперів, переведення грошових коштів за кордон фізичним або юридичним особам або на внески у банках з подальшим їх поверненням. Операції, за допомогою яких вчинюється легалізація, – це будь-які операції, наприклад, купівля-продаж, застава, оренда, міна, дарування; та інших угод з грошовими коштами та іншим майном, у використанні зазначених коштів для здійснення підприємницької або іншої господарської діяльності, а також у створенні організованих груп в Україні чи за її межами для легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих завідомо злочинним шляхом [14, с. 183–184].

О. Якімов визначає легалізацію як дію, спрямовану на надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню майном (або правом на нього), придбаним у результаті вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину [15, с. 102].

У сучасній юридичній літературі не існує загальноприйнятого визначення легалізації (відмивання) грошових коштів або іншого майна, отриманих злочинним шляхом. Вчений також наголошує, що легалізація злочинних доходів як суспільно небезпечне діяння характеризується як об'єктивним, так і суб'єктивним зв'язком з протиправною поведінкою, у результаті якої злочинці заробляють кошти, необхідні для продовження злочинної діяльності [16, с. 89–92].

На думку А.Соловійова існують обставини, які сприяють появі та розповсюдженню легалізації злочинних прибутків:

1) поява та розвиток прибуткових (наприклад, торгівля донорськими органами) і надприбуткових (наприклад, торгівля синтетичними наркотиками) злочинів, котрі надають прибутки, які значно переважають як витрати на саму злочинну діяльність, так і потреби злочинних співтовариств та окремих злочинців;

2) поява можливостей для легалізації злочинних прибутків у процесі інтенсивного розвитку приватної підприємницької ініціативи, з одночасним бурхливим розвитком злочинного світу, який має потребу у фінансовій базі для легальної економіки, котра потрібна злочинцям для проникнення до владної еліти [17, с. 52].

Процес відмивання грошових коштів в Україні максимально спрощений і має такі причини:

1) недосконале чинне законодавство дозволяє, наприклад, за допомогою приватизації переводити великі суми готівки в активи;

2) змішування понять офшорної зони та офшорної країни;

3) відсутність законодавчо закріпленого переліку офшорних зон;

4) неможливість здійснення контролю за міжнародними трансакціями;

5) можливість відкриття та функціонування в Україні анонімних валютних рахунків [18, с. 95–99].

Правознавець М.Корнієнко вказує, що у більшості випадків вчиненню легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, передують факти зловживання владою або

службовим становищем; привласнення розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю; порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом; шахрайства з фінансовими ресурсами; порушення законодавства про бюджетну систему [19, с. 74–77]. Л. Куровська наводить дані опитування співробітників правоохоронних органів (прокуратури, митних органів, підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю), які ведуть боротьбу з відмиванням прибутків, про те, які види діяльності, спрямовані на здобуття незаконних прибутків, які потребують легалізації, найбільш часто трапляються на практиці. Відповідно до результатів вказаного опитування, найбільш часто на практиці трапляються такі види вказаної діяльності: торгівля наркотичними речовинами; проституція; незаконна фінансова діяльність; злочинні порушення банківського законодавства; злочинні порушення податкового законодавства та цивільно-правові порушення [20, с. 41].

Науковець Д. Файєр виділяє такі особливості злочинної діяльності, пов'язаної з отриманням, розміщенням та легалізацією «тіньового» капіталу у банківській системі України:

1) отримання надприбутків шляхом здійснення тіньового обміну валюти через пункти, котрі працювали по агентських угодах з комерційними банками (на думку вченого, саме цей механізм став одним з найбільш поширених у різних регіонах України – через недостатню ефективність контролю з боку комерційних банків за діяльністю таких пунктів обміну).

Вчений розглядає механізм вказаної діяльності. Так, на його думку, порушення валютного законодавства вчиняються переважно небанківськими пунктами, а посадові особи банків за певну винагороду сприяють вказаним злочинам. Агенти здійснювали купівлю-продаж іноземної валюти за рахунок та від імені уповноваженого банку, прибуток вони повинні були отримати не за відсутність таких операцій, а як винагороду за надання агентських послуг. Використання агентами уповноважених банків власних або тіньових готівкових коштів під час таких операцій є неправомірним, що є нічим іншим як «відмиванням» коштів для забезпечення потреб тіньового сектора економіки в іноземній або державній валюті [21, с. 123–124];

2) використання злочинцями недоліків чинного законодавства для «відмивання» «брудних» грошей та створення систем переводу валютних коштів за допомогою кореспондентських рахунків та рахунків фіктивних фірм на неконтрольовані державою рахунки в іноземних банках під прикриттям зовнішньоекономічної діяльності.

Використання анонімних, а згодом і кодових валютних рахунків для переводу через різні схеми безготівкової гривні у долари США. Існування кодових валютних рахунків значно спростило такі операції, зробило їх безпечними і дало можливість налагодити фактично легальний канал відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Це було обумовлено тим, що кодові рахунки могли відкриватися на підставних осіб, а також введенням додаткових обмежень для доступу правоохоронних органів до таких рахунків та ідентифікації їх власників [21, с. 126–127].

Р. Халілев та П. Макаров, досліджуючи питання, пов'язані з легалізацією (відмиванням) грошей, отриманих від наркобізнесу, вказують на такі особливості цієї діяльності:

1) під час легалізації злочинці зазвичай використовують для цього фінансові установи (які часто представляють операції з відмивання грошей як законні), а не вивозять гроші з країни контрабандним шляхом або користуватися комерційними підприємствами;

2) з метою впливу на діяльність фінансових установ злочинці вживають заходів щодо підкупу, примусу банківських службовців або самі вступають на роботу до вказаних установ;

3) злочинці використовують способи легалізації незаконно отриманих доходів:

– використання корпорацій, розташованих у країнах, в яких уряди не мають доступу до фінансових документів.

– надання злочинцями, які легалізують незаконно отримані гроші, позик з боку їх власних іноземних підставних корпорацій.

Вказані підставні корпорації (або як їх ще називають «фіктивні корпорації») нічим не володіють і не переслідують комерційних цілей, вони існують для введення в оману правоохоронні органи і виступають у ролі засобу або каналу здійснення операцій з доходами від злочинної діяльності [22, с. 133–134].

Таким чином, можна зробити висновок, що склад злочину, передбачений ст. 209 КК України, потребує більшої уваги з боку правоохоронних органів з огляду на те, що сучасний рівень зростання кількості суб'єктів ведення господарської діяльності в Україні сприяє розвитку тіншового сектору економіки в державі, наслідком чого є вищевказаний склад злочину. Наразі існує потреба в обміні досвідом з країнами, які, незважаючи на більш високий розвиток ринкових відносин, мають кращий рівень підготовки в запобіганні скоєнню легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р., № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – N 25–26. – Ст.131.
2. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р., № 436–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – N 18, N 19–20, N 21–22. – Ст.144.
3. Организованная преступность: курс лекцій / К.В. Притулько, М.С. Гурев, Н.А. Данилов и др.; под ред. Е. Строгановой. — СПб.: Питер, 2002. – 368с.
4. Грохольський В.Л. Нормативно-правове забезпечення боротьби з організованою злочинністю / В.Л. Грохольський // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2003. – № 24. – С.103–111.
5. Устинова Т.Д. Новая конструкция ответственности за легализацию денежных средств или юного имущества, приобретенных преступным путем / Т.Д. Устинова // Современное право.— 2002.— №12.— С. 8–11.
6. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація.— К.: Ін Юре, 2003.— 1196с.
7. Качка Т. Боротьба з відмиванням грошей: комплексний порівняльно-правовий аналіз відповідності законодавства України та Європейського Союзу в сфері боротьби та запобігання легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом / Качка Т. – К: Реферат, 2004. – 288 с.
8. Степаненко А.І. Банківський нагляд в Україні : автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / А.І. Степаненко; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2004.— 20с.
9. Чаричанський О.О. Підстави кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, за Кримінальним кодексом України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.О. Чаричанський; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2004.— 20с.
10. Беніцький А.С. Легалізація (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом (проблеми кримінально-правової кваліфікації): автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / А.С. Беніцький; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького.— К., 2002.— 20с.
11. Мезенцева І.Є. Кримінально-правові і криміналістичні аспекти легалізації грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / І.Є. Мезенцева; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2002.— 18с.
12. Чернявський С.С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження) : навч. посібник / С.С. Чернявський ; за ред. О.М. Джужи.— К. : Юрінком Інтер, 2003.— 264с.
13. Синяньський С.О. Удосконалення національної системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, в умовах посилення інтеграційних процесів: автореф. дис... канд. екон. наук : 08.05.01 / С.О. Синяньський; Укр. акад. зовніш. торгівлі.— К., 2005.— 20с.

14. Кримінальне право України. Особлива частина: підруч. для студ. вищ. навч. закл. освіти / М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.; за ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація.— К. : Юрінком Інтер; Х. : Право, 2002.— 496с.
15. Якимов О. О не достатках законодательного регулирования противодействия легализации (отмыванию) преступных доходов / О.Якимов // Уголовное право. – 2003. – №1. – С.100–102.
16. Доля Л. Небезпека легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, отриманих злочинним шляхом / Л.Доля // Право України. – 2002. – №2. – С.89–93.
17. Соловьев А.В. Борьба с легализацией преступных доходов в России: фарс или реальность? / А.В.Соловьев // Следователь. – 2003. – №5. – С.52–59.
18. Бондарева М. Відмивання грошей: міжнародні кримінально-правові аспекти проблеми / М. Бондарева// Право України. – 1999. – №1. – С. 95–99.
19. Корнієнко М.В. Проблеми протидії підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю легалізації (відмиванню) грошових коштів та майна, здобутих злочинним шляхом / М.В. Корнієнко // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. – 2002. – №3. – С.73–81.
20. Куровская Л.И. Правовое регулирование противодействия легализации (отмыванию) денежных средств или иного имущества, приобретенных преступным путем / Л.И. Куровская // Прокурорская и следственная практика. – 2003. – №3–4. – С.35–53.
21. Файер Д.О. Банківська система України та тіньовий капітал / Д.О. Файер // Фінанси України. – 2004. – №1. – С.123–127.
22. Халілев Р.А. Міжнародний досвід боротьби з відмиванням грошей під час розкриття злочинів, пов'язаних з наркобізнесом / Р.А. Халілев, П.А. Макаров // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ. – 2003. – №1. – С.131–135.

УДК 347.256

ПРАВО СУПЕРФІЦІАРІЯ НА СПОРУДЖЕНУ БУДІВЛЮ

О. О. Павленко, Л. В. Красицька

Резюме. У статті досліджено права суперфіціарія на споруджену будівлю. Проаналізовано основні теоретичні підходи щодо права суб'єкта забудови на будівлю (споруду). На основі аналізу законодавства України та європейських країн визначено особливості правового регулювання права забудови земельної ділянки (суперфіцію). Обґрунтовано недоцільність надання права власності суперфіціарію на будівлю (споруду). Запропоновано зміни до ЦК України щодо прав суперфіціарія.

Ключові слова: речові права, право забудови, суперфіцій, сервітут, земельна ділянка.

Проблема правового регулювання користування земельною ділянкою з метою будівництва на сьогодні є як ніколи актуальною для вітчизняного правопорядку. Внаслідок високої ринкової вартості землі, а також обмеженості її кількості для багатьох осіб відсутня можливість придбання у власність земельної ділянки для будівництва. Одним із інститутів цивільного права, що спрямований на вирішення цієї проблеми, є право забудови земельної ділянки (суперфіцій). Право забудови було відомо як російському дореволюційному праву, виникнувши на підставі Закону "Про право забудови" від 23 червня 1912 р., так і радянському цивільному праву, проіснувавши з прийняття Цивільного кодексу УСРР від 16 грудня 1922 р. до прийняття Указу Президії Верховної Ради УРСР від 14 травня 1949 р. "Про внесення змін у законодавство Української РСР у зв'язку з виданням Указу Президії Верховної Ради СРСР від 26 серпня 1948 р. "Про право громадян на купівлю та будівництво індивідуальних житлових будинків".

У сучасній Україні інститут права забудови був відновлений з прийняттям нового Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК України). Так, у ч. 4 ст. 395 ЦК України встановлено, що право забудови земельної ділянки (суперфіцій) є речовим правом на чуже майно, а положення, що регулюють ці відносини закріплено у главі 34 ЦК України під назвою "Право користування чужою земельною ділянкою для забудови". Тобто для позначення цього права законодавець використовує 3 терміни, що